

Přídavná jména

- **přidávají** se k podstatným **jménům** a určují jejich vlastnost nebo vztah
- ve větě bývají nejčastěji shodnými přívlastky
- v současné češtině stojí obvykle před řídicím podstatným jménem (český jazyk, školácká chyba...), ve starších textech se můžeme setkat i s opačným slovosledem (učili jsme se jazyku českému)
- ptáme se na ně otázkami jaký?, který?, čím?
- jsou to tedy **vlastnosti**: osob (starý pán, nešikovný opravář, hodná babička...)

jaký? který?

- zvířat (zlý pes, velký slon, zvědavá opice...)
- věcí a předmětů (tvrdá židle, kulatý stůl, rozbitá televize...)
- vlastností (neskutečná hloupost, úctyhodná trpělivost...)
- duševních stavů (opravdová láska, hluboká nenávisť, předstíraná radost...)
- dějů (kvalitní spánek, pomalý běh...)

vztahy přivlastnění (= *komu co patří, čím?*): matčin bratr, sestřiny brýle, otcovo auto...

- u přídavných jmen určujeme 5 mluvnických kategorií: **pád, číslo, rod, druh, vzor**

- Pád** } - určují se podle řídicího podstatného jména (*viz. podstatná jména*)
- Číslo** } - mezi přídavným a podstatným jménem existuje shoda => pád, číslo i rod budou stejné
- Rod** } - př. červený svetr (ne červená svetr), s Adamovou motorkou (ne s Adamova motorkou)

Druh a vzor

Tvrdá přídavná jména

- skloňují se podle vzoru **mladý**, který je v mužském rodě v jednotném čísle zakončen na **Ý**
- koncovky těchto přídavných jmen se mění v závislosti na rodě

	jednotné číslo (1. pád)		množné číslo (1. pád)	
mužský ž.	Ý	mladý (muž)	mužský ž. Í	mladí (muži)
mužský n.	Ý	mladý (strom)	mužský n. É	mladá (stromy)
ženský	Á	mladá (žena)	ženský É	mladé (ženy)
střední	É	mladé (dítě)	střední Á	mladá (děvčata)

- **POZOR!** častá chyba: v 1. pádě mužského životného rodu se v množném čísle píše **Í** (veselí chlapci)

Měkká přídavná jména

- skloňují se podle vzoru **jarní**, který je ve všech rodech zakončen na koncovku **Í**
- koncovky těchto přídavných jmen se v závislosti na rodě nemění

jednotné číslo (1. pád)			množné číslo (1. pád)		
mužský ž.	Í	jarní (motýl)	mužský ž.	Í	jarní (motýli)
mužský n.	Í	jarní (keř)	mužský n.	Í	jarní (keře)
ženský	Í	jarní (květina)	ženský	Í	jarní (květiny)
střední	Í	jarní (poupě)	střední	Í	jarní (poupata)

- podle vzoru jarní se skloňuje většina přídavných jmen odvozena od zvířat (krokodýlí kůže, holubí pířko, sobí paroží, motýlí křídla...), **POZOR** na výjimky např. vepřový řízek
- podle vzoru jarní se skloňují dějová a účelová přídavná jména (viz. *samostatná kapitola níže*)

Přivlastňovací přídavná jména

- skloňují se podle vzoru **otcův** nebo **matčín**
- vyjadřují vztah komu co patří, čím je daná věc apod. => ptáme se na ně otázkou **ČÍ?**
- při určování koncovky -ovi, -ovy, -ova (množné číslo, 1. pád) se řídíme rodem podstatného jména (funguje to zcela stejně jako u shody podmětu s přísudkem)
- jako skvělá pomůcka zde 100% platí použití ukazovacího zájmena TI, TY, TA

mužský ž.	ti	OVI	otcovi (bratři)	} Všimněte si, že pokud je v podstatném jméně koncovka -i, -y, -a, shoduje se s koncovku v přídavném jméně. Nelze na to však zcela spoléhat – př. dědečkovy brýle. (více v samostatné kapitole níže)
mužský n.	ty	OVY	otcovy (domy)	
ženský	ty	OVY	otcovy (sestry)	
střední	ta	OVA	otcova (auta)	

Přídavná jména účelová a dějová (-icí/-ící)

- účelová - vyjadřují, k čemu daná věc slouží (žehlící prkno k žehlení, kropící konev ke kropení...)
 - mají vždy koncovku -icí
- dějová - vyjadřují děj, který se právě odehrává (maminka žehlící prádlo, auto kropící silnici...)
 - mají vždy koncovku -ící

Stupňování přídavných jmen

- tvrdá a měkká přídavná jména mají schopnost vyjádřit 3 stupně

1. stupeň - základní tvar (tvrdý, silný, veselý...)

2. stupeň - srovnávací, tvořen příponami -ejší/-ější nebo jen -ší (tvrdší, silnější, veselejší...)

3. stupeň - vyjádření maxima, tvořen předponou nej- + 2. stupeň (nejtvrdší, nejsilnější, nejveselejší...)

Problémy s pravopisem

Problematická koncovka -ovi, -ovy

- tyto koncovky používáme u podstatných jmen rodu mužského životného (vzor pán) ve 3. a 6. pádě a u přídavných jmen přivlastňovacích (vzor otcův)

Jak tedy postupovat při určování i/y?

- nejprve se zeptáme na příslušné slovo otázkami **KOMU? O KOM?** nebo **ČÍ?**

- pokud jsme se zeptali pádovými otázkami, nemusíme více řešit; jde o vzor **PÁNOVI** a píšeme ve všech případech **I**

- pokud jsme se zeptali ČÍ?, jde o přídavné jméno přivlastňovací a musíme zjistit, jakého rodu je následné podstatné jméno

- pokud je podstatné jméno rodu mužského neživotného nebo ženského, píšeme **Y**

- pokud je **podstatné jméno rodu mužského životného**, píšeme v **1. a 5. pádě I, v ostatních pádech Y**

- **POZOR!** na příjmení v množném čísle (např. manželé Novákovi) – jedná se o formu přídavného jména (jací manželé?) a chová se dle výše zmíněných pravidel – Přišli k nám (*ti* – 1. pád) manželé Novákovi. Pozvali jsme (*ty* – 4. pád) manžele Novákovy. (*ty*) Sestry Novákovy se dobře učí.

- **POZOR! POZOR!** mužské příjmení v jednotném čísle se chová jako podstatné jméno podle vzoru pán (udělujeme diplom Adamu Mikšovi, o Petru Pospíšilovi se mluví už dlouho)

- př. Říkal jsem (*komu*) bratrovi o (*kom*) našem sousedovi, že si od nás půjčil (*čí* => *ty*) Čapkovy knihy.

(*Čí* => *ti*) Otcovi kamarádi vyvedli (*komu*) Pavlovi kanadský žertík.

Haló, Dvořákovi (5. pád), zapomněli jste si tu nákup.

Psaní n/nn

- jedno -n- píšeme tam, kde kořen slova nekončí na -n (zubní - zub, slaměný – slam, stolní - stol), nebo tam, kde je přídavné jméno utvořeno příponou -ěný (hliněný – hlin, vlněný – vln)

- jedno -n- píšeme také v přídavných jménech vytvořených od přičestí trpných (byl vyvolán => vyvolaný, jsem seznámen => seznámený)

- dvě -nn- píšeme tam, kde kořen slova končí na -n, -ň a my za něj bezprostředně přidáváme příponu -ný (kamenný – kamen, vinný – vin, kolenní – kolen, holenní – holeň)

- může nám pomoci, pokud si řekneme, z čeho je daná věc vyrobená – dřevěný stůl je ze dřeva, ve slově dřevo není žádné „n“, proto bude v přídavném jméně jenom to jedno dodané; kamenný stůl je z kamene, ve slově kámen už na konci „n“ je, proto budou v přídavném jméně dvě „nn“
- POZOR! podstatné jméno utvořené z tohoto spojení pomocí přípon -ík, -ice, -ina se píše s jedním „n“ (vinný člověk = viník, vinice; denní záznam = deník; cenná věc = cenina...)

Na co si dát pozor?

- u přídavných jmen utvořených od zvířat se píše **vždy jedno „n“** (sloní, havraní, lachtaní...)
- ranní vs. raný - ranní (vzor jarní), utvořeno od denní doby – píše se s „nn“ (ranní čaj, rozcvička...)
- raný (vzor mladý), ve smyslu brzký – píše se s „n“ (raný středověk, rané brambory...)
- slunný x slunečný - slunný – vytvořeno příponou -ný připojenou ke kořenu slun-
- slunečný – vytvořeno příponou -ečný
- vinný – ať už máte někoho, kdo se provinil (vinný člověk, vinná žena), nebo pijete alkoholický nápoj z vína (vinný střík, vinná réva), vždy to bude s „nn“
- při tvorbě přídavného zeměpisného názvu (*viz. kapitola níže*) se v případě zdvojeného „nn“ v názvu obce jedno „n“ odsouvá (Hostinné – hostinský, Jablonné – jablonský...)
- časté chyby: pohostinný, povinný, všestranný, branný, stanný, monotónní

Tvoření přídavných jmen od jmen zeměpisných

- **POZOR!** pokud není přídavné jméno součástí vlastního názvu, píše se vždy s malým písmenem (Evropská unie x evropské státy, Česká televize x české filmy, Pražský hrad x pražské domy...)
- ukázková strašně častá chyba: **S**pojené **s**táty **a**merické (americké je přídavné jméno!)

a) přípona -ský, -ští - koncovky podle vzoru mladý

ponikelský	muž	ponikelští	muži
ponikelský	dům	ponikelské	domy
ponikelská	bába	ponikelské	báby
ponikelské	auto	ponikelská	auta

b) přípona -cký, -čtí - koncovky podle vzoru mladý

olomoucký	muž	olomoučtí	muži
olomoucký	dům	olomoucké	domy
olomoucká	bába	olomoucké	báby
olomoucké	auto	olomoucká	auta

- pokud už samotný název obce obsahuje část přípony, neopakujeme ji (Benecko – benecký, Rovensko – rovenský, Bystřička - bystřičský)
- pokud by se tímto způsobem k sobě dostaly dvě hlásky, které by se nám špatně vyslovovaly, pomůžeme si vložením hlásky -e- (Most – mostecký, Hoštka – hoštecký)

Změny v souhláskových skupinách

- a) s + ský = ský: Brandýs – brandýský (nikoli brandýsský)
s + ští = ští: Brandýs – brandýští
- b) k + ský = cký: Písek – písecký, Frýdek – frýdecký
k + ští = čtí: Písek – písečtí, Frýdek – frýdečtí
- c) z + ský = zský: Slezsko – slezský, Pařez – pařezský
z + ští = zští: Slezsko – slezští, Pařez – pařezští
- d) h/g + ský = žský: Zbiroh – zbirožský, Praha – pražský
h/g + ští = žští: Zbiroh – zbirožští, Praha – pražští
- e) ch/š + ský = šský: Krkonoše – krkonošský, Adršpach – adršpašský (*Pozor! ale jen Čechy – český*)
ch/š + ští = šští: Krkonoše – krkonošští, Adršpach – Adršpašští (*Pozor jen čeští*)

Tvoření od víceslovných místních jmen

- a) tvrdé příd. jméno + pods. jméno - ponecháno pořadí slov + spojovací výraz -o- a přípona -ský
- Nový Bydžov = novobydžovský, Vysoké Mýto = vysokomýtský
- b) měkké příd. jméno + pods. jméno - ponecháno pořadí slov + spojovací výraz -o- a přípona -ský
- přídavné jméno se ale většinou chová jako tvrdé
- Horní Lhota = hornolhotský (*nikoli hornělhotský jako jarně*), Zadní Poříčí = zadopoříčský
- v některých případech zůstává měkký tvar
- Vyšší Brod = vyšebrodský, Dívčí Hrad = dívčehradský
- c) přív. příd. jméno + pods. jméno - ponecháno pořadí slov a většinou i přípona -ov + přípona -ský
bez předložky - Královo Pole = královopolský, Králův Dvůr = královodvorský
- někdy je skupina -ov nahrazena pouze -o-
- Jindřichův Hradec = jindřichohradecký, Karlovy Vary = karlovarský
- často je možné užití obou možností (např. i jindřichovohradecký)
- d) přív. příd. jméno + pods. jméno - prohozeno pořadí slov, vynechaná spojka + -o- + -ský, -cký
s předložkou - Ústí nad Labem / Orlicí = labskoústecký, orlickoústecký
- nutno zapamatovat, že sem řadíme Hradec Králové a Dvůr Králové
=> královéhradecký a královédvorský, protože je u nich nutno prohodit slova, ač jsou bez předložky